

EVALUAREA NAȚIONALĂ PENTRU ABSOLVENȚII CLASEI a VIII-a

Anul școlar 2020 – 2021

Limba și literatura rromani maternă

- **Toate subiectele sunt obligatorii.**
- **Se acordă zece puncte din oficiu.**
- **Timpul de lucru efectiv este de două ore.**

O JEKHTO SUBIJÈKTO

(30 pùnturǎ)

Del pes o tèksto:

I importànca e palemutilizisaripnasqi/ reciklaciaqi

I reciklǎcia e materialurenqi tiknǎrel o nakhipen/ rimosaripen e naturalone resursenqo (petròlo, pani thaj energia).

Kana kerel pes i reciklǎcia, i societèta na trebal te kerel but butǎ. E kheresqe ačhilimata/ gunòjurǎ trebal te alosaras len anglal te čhudas len and-e verver kontǎjnerurǎ, palal e tiposqo ačhilipen/ gunòjo (plàstiko, valin, papiro th. a.)

So d-ašti te palemutilizisaras?

O PAPIRO/ O KARTONO

O papiro si o maj arakhlo ačhilipen/ gunòj and-e savorre aktivitetaqe umala. O papiro si 41% andar savorro kheresqo ačhilipen/ gunòj savo keras les adēs.

E materiàlurǎ andar save kerel pes o papiro si: o kašt, i ćelulòza thaj o purano papiro.

O PLÀSTIKO

O plàstiko si les jekh baro utilizisaripen k-jekh mondiàlo nivèlo sosθar si les varesode avantàzurǎ: si les jekh tikno pokinipen, si lokho, kerel pes lokhes butǐ leça.

I VALIN/ I STIKLA

Kerindoj i komparàcia e plastikoça thaj e papiroça, i valin d-ašti/ šaj te avel palemutilizisardi sa o vaxt.

O ALUMINIVO

But butǎ thaj ambalàzurǎ si kerde andar metàlurǎ/ sastrǎ, specialones andar alumìnivo.

O alumìnivo si o maj molalo/ valoròso andar e kherutne butǎ save si palemutilizisarde.

Žanenas ke...

- Svàko papirosqi tona savi si palemutilizisardi d-ašti te skǎpisarel kaθar o čhinipen 17 kašta/ rukha?
- Kaj te keren pen 700 papirosqe gonorre/ pùnge trebal te avel čhindo jekh rukh 15 beršenqo?
- O papiro thaj o kartono d-ašti avel palemutilizisardo nùmaj 10 var?
- And-e ziàrurǎ si palemutilizisardo papiro and-i propòrcia 50%?
- Kana phabarel pes o plàstiko inklòn substànce save den nasvalimata ka-e parne bukhe?
- E plastikosqe gonorre na si biorimosarde/ biodegradàbilo; kana aresen and-e oceànurǎ, kadala keren kaj te meren e panēsqe živutre?
- Palemutilizisarindoj jekh plastikosqi valin/ stikla, kidel pes energia savàça d-ašti te phabel jekh bèko/ dud kaj si les 60 W, vaxt 6 orenqo?
- I valin d-ašti avel palemutilizisardi sa o vaxt bi te xasarel pesqe kalitète?
- I palemutilizisardi valin trebal te avel alosardi palal o rang thaj te na avel melali?
- I valin xulavel pes and-e tikne kotora palal jekh miliòno berša?
- O alumìnivo d-ašti te avel 100% palemutilizisardo?
- Jekh televizòro d-ašti te funkcionisarel 3 òre e energiaça kidini andar o palemutilizisaripen jekhe kutiaqo andar alumìnivo?

<http://elaman.upb.ro/index.php/prezentare-proiect/indicatori/314-importanta-reciclarii-resurselor-si-protectiei-mediului>

Xramosar o amboldipen ka-o svàko mangipen, dikhindoj o dino tèksto kaθar o jekhto subjèkto.

1. Xramosar, anθar o dino dikcionarosqo artikulo, o sènso andar o tèksto vaś o alav „butĩ”.
2 pùnturǎ

but/ĩ, ǎ s.f. 1. lucru, ~ri; treabǎ, treburi; *me kerav butĩ* eu fac un lucru, lucrez. 2. lucr/are, -ǎri. 3. obiect, ~e.

2. E kheresqe ačhilimata/ gunòjurǎ trebal te alosaras len...

- a. palal e tiposqo ačhilipen/ gunòjo (plàstiko, valin, papĩro th. a.)
- b. palal lenqo lunžipen
- c. palal lenqo buxlipen
- d. na trebal te alosaras len

2 pùnturǎ

O lačo amboldipen si ka-i grafèma .

3. O maj molalo/ valoròso andar e kherutne butǎ save si palemutilizisarde si...

- a. o papĩro
- b. o plàstiko
- c. i valin/ i stikla
- d. o alumìnivo

2 pùnturǎ

O lačo amboldipen si ka-i grafèma .

4. Xramosar p-o telutno than savi si i tèma e tekstosqi. Čačar tiro amboldipen xramosarindoj duj informàcie anθar o dino tèksto.

4 pùnturǎ

5. Xramosar „X” palal svàko enùnco kaj te sikaves kana si ćaćes vaj na, dikhindoj e informàcie anθar o dino təksto. **6 pùnktură**

O enùnco	Si ćaćes	Na si ćaćes
a. I reciklàcia e materialurenqi tiknàrel o nakhipen/ rimosaripen e naturalone resursenqo.		
b. E materiàlurà andar save kerel pes o plàstiko si: o kašt, i ćelulòza thaj o purano papiro.		
c. O plàstiko si les jekh tikno pokinipen, si lokho, kerel pes lokhes butĩ leça.		
d. I valin d-ašti/ śaj te avel palemutilizisardi nùmaj jekh berś.		
e. And-e ziàrurà si palemutilizisardo papiro and-i propòrcia 50%.		
f. I valin xulavel pes and-e tikne kotora palal jekh miliòno berśa.		

6. Vakăr, anθ-e 50 – 80 alava, palal sosθar si impòrtànto thaj sar palemutilizisaras e materiàlurà. **6 pùnktură**

7. O Florin thaj i Sidonia vakàren palal o phenipen: „Kana kerel pes i reciklàcia, i societèta na trebal te kerel but butà.”

O Florin: *Kana žanas te keras i reciklàcia, atunc das pakiv amare planetaqe!*

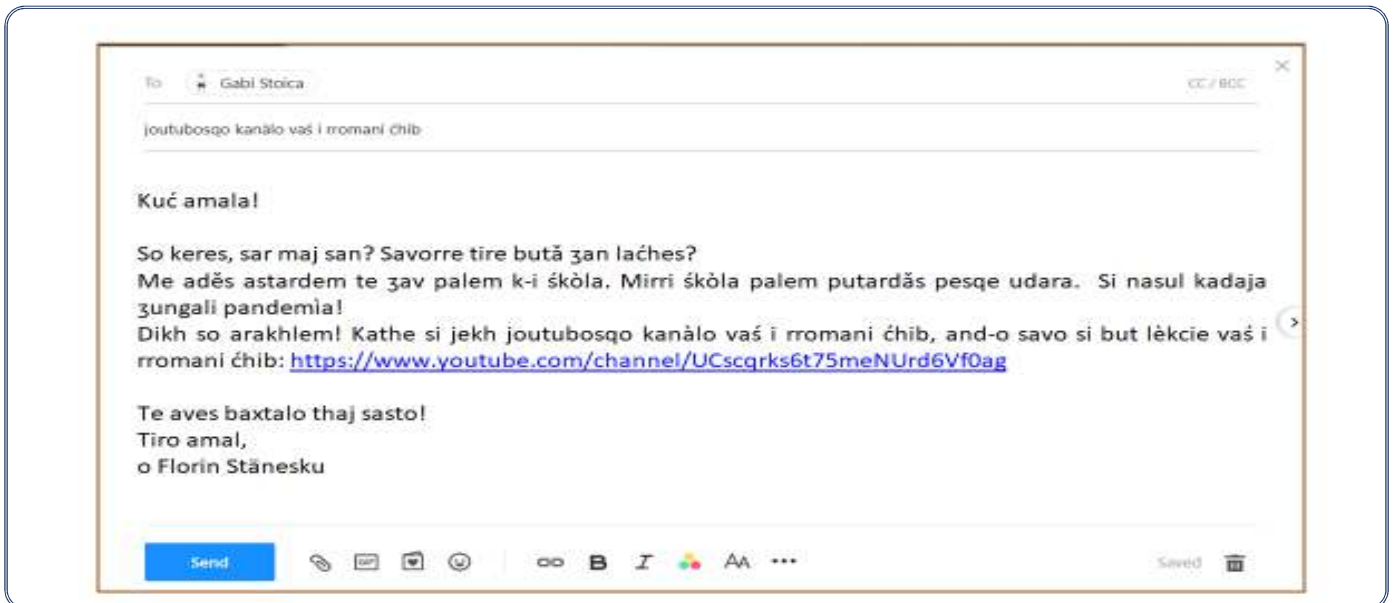
I Sidonia: *Me patāv so i societèta na del pakiv e phuvàqe sosθar but žene ćhuden e gunòjurà p-o drom, na alosaren len anglal te ćhuden len.*

- Xramosar jekh təksto and-e 60 – 100 alava, and-o savo te xramosaras so tu patās palal o phenipen le duje ženenqo (o Florin thaj i Sidonia). **8 pùnktură**

O DUJTO SUBIJÈKTO

30 pùntkură

Del pes o tèksto:

Xramosar o amboldipen ka-o svako mangipen, dikhindoj o dino teksto kaθar o dujto subijekto.

1. Si star silabe and-o alav...
 - a. astardem
 - b. dikh
 - c. jutubosqo
 - d. rromani

2 pùntkură

O lacho amboldipen si ka-i grafema

2. O alav telal savo si cirdini jekh linia anθar o enūncu: „Mirri škòla palem putardās pesqe udara.” si
- substantivo/ navni.
 - adžektivo/ pašnavni
 - pronòmbro/ sarnavni
 - vèrbo/ kernavni.

2 pùnturǎ

O lačo amboldipen si ka-i grafèma

3. O substantivo telal savo si cirdini jekh linia anθar o enūncu: „Kathe si jekh joutubosgo kanàlo vaś i rromani čhib.” si ka-o kèzo...
- nominativo.
 - akuzativo.
 - dativo.
 - genitivo.

2 pùnturǎ

O lačo amboldipen si ka-i grafèma

4. O Gabi Stoica xramosarel palpale jekh imèjlo pesqe amalesqe, le Florinosqe le Stăneskosqo. Xramosar, maj tele, and-e čúće thana, e trebutne alava palal sar mangel pes and-e parantèze. **4 pùnturǎ**

Kuč amala Florin!

Nais _____ (*tu - ka o dativo kezo*) vaś tiro imèjlo. Som laches, sasto-vesto! Amari škòla si phandli, si p-o lolo kòdo. Ame _____ (*kerel - o akanutno vaxt, o jekhto zeno, o butipen*) buti kheral and-o online sistèmo.

And-o palutno vaxt rodindām p-o internèto elektronikane _____ (*materiàlo – ka o nominativo kèzo, ka-o jekhipen*) and-i rromani čhib. E jutubosqo kanàlo savo _____ (*bíčhalel - ka-o nakhlo vaxt, o dujto zeno, jekhipen*) les manqe si but lačo. Kathe o raj o siklărno thovdās but śukar materiàlurǎ.

Kana arakhes vi aver materiàlurǎ, mangav tut śukar te bíčhales/trades len vi manqe.

Te aves sasto-vesto,

O Gabi Stoica

5. Ker jekh propozicia and-i savi o alav „sastipen” te avel ka-o kèzo nominativo.

4 pùnturǎ

6. Ker jekh fràza anθar duj propozicie and-i savi e predikàtură te aven e vèrbură „rodel” thaj „kerel”.
4 pùntkură

7. O telutno tèksto si lino palal o internèto. And-e lesθe si vortografiaqe thaj puntuaciaqe doša. Lačhar o tèksto, xramosarindoj les lačhes pa-o telutno than. **4 pùntkură**

P-o jutobosqi kanàlo e siklărnesko Jonel Kordovan sicut lèkție online save sas kerde palal e rromane lila.

8. Ker jekh tèksto, anθar 40 – 70 alava, and-o savo te sikaves save te vakăres palal **sar trebalas kaj te avel i škòla and-o online sistèmo!** **8 pùntkură**

Del pes o tèksto:

I tradícia thaj i edukàcia

I rajni siklärni kaθar i trinto klàsa *tradäs* le dadenqe thaj le dajanqe jekh bilèto kaj *te akharel* len k-i aktivitàta 5 Oktòbra – o Internacionàlo Dìves e Edukaciaqo.

E dada save avile k-i aktivitàta trebal *te vakären* palal i profèsia thaj *e tradície* anθar lenqi familia.

O dad e Florinosqo lel te phenel:

- Anθ-i amari familia, mirro dad thaj mirro pàpus kerenas kaštutne bută save bikinenas len k-o *diz*. Akana, ame xasardăm kadaja profèsia, si amen aver bută: keras butĩ anθ-i fàbrica, sam *bikinitòri* thaj mirro phral si siklärno.

O dad e Mariaqo mangel te phenel vi vov vareso:

- Me thaj mirri familia sam bašavne. Bašavas k-e abăva thaj kaj e evenimèntură kaj sam akharde. Ame sam lošale ke ingeras maj dur i rromani tradícia. Mirro tikno phral si školutno mediatòro, haj o maškarutno phral si dòkto. Me kamav kaj mirri tikni čhaj te kerel e Muzikaqo Licèvo te kerel vi škòla thaj te ingerel maj dur vi amari tradícia.

O dad e Jonelosqo vakărel vi vov palal pesqi familia:

- Ame sam anθar *e kıkavärenqo nămo*. Amenθe si importànto i pakiv. *Trebal* te das pakiv le phuren, te phiravas amen šukar savorrença. Vi ame kamas kaj amare čhave te phiren k-i škòla, te keren o licèvo thaj i fakultèta.

Lošali, i siklärni del duma:

- Nais tumenqe vaš tumare šukar alava. Palal sar vi tume phende, si šukar te avel amen tradicionàlo profèsie vi te avas pakivale. Sa kadja, i edukàcia vastdel amen te aresas manuša *pregătìme* vaš jekh modèrno societèta. Si importànto kaj tumare čhave *te agorisaren* i gimnaziàlo škòla, o licèvo thaj i fakultèta.

- Naisaras tuqe rajnie vaš tire *svàtură*, phenen e dada. Ame kamas te inkeras amari tradícia thaj kaj amare čavorren te avel len edukàcia.

Čhavalen thaj čhajalen, i tradícia si but lači kana rodas vi i edukàcia! Kaj te aresas varekon anθ-o amaro *živipen*, trebal te na mukhas amari edukàcia!

Drabaren o təksto thaj arakh o amboldipen ka-e pučhimata:

- Palal so vakārde e dada thaj i siklārni k-i škòla?
- Sosθar si importànto i tradicia?
- Sar d-ašti/ śaj te phandas i tradicia thaj i edukàcia?
- Sar tume xatären kadala dūme: „Anθ-o amaro živipen, trebal te na mukhas amari edukàcia!”?

Ker jekh xramosaripen, anθar 150 alava, palal i tēma „I tradicia thaj i edukàcia”, dikhindoj o təksto dini maj opre thaj e amboldimata ka-e oprutne pučhimata.

Kana keres tiro xramosaripen:

- vakāresa palal e rromane tradicionālo valòre; 4 pùntkură
- vakāresa palal e edukaciaqi importànca vaś e terne rroma; 6 pùntkură
- vakāres palal sar d-ašti/ śaj te phandas i tradicia thaj i edukàcia; 6 pùntkură
- keresa jekh phandipen e informaciença andar o təksto „I tradicia thaj i edukàcia”. 4 pùntkură

Nòta!

O pùntkură vaś o xramosaripen avena dine vaś:

- o ander/ o koncinùto le xramosaripnasqo – 20 pùntkură;
- sar si organizisarde thaj prezentisarde e godă – 4 pùntkură (o organizisaripen e godānqo – 2 pùntkură; sar si prezentisarde e godă – 2 pùntkură);
- e xramosaripnasqi redaktàcia – 6 pùntkură (vaś e vortografiaqe règule – 3 pùntkură; vaś e puntuaciaqe règule – 2 pùntkură; vaś o śukar xramosaripen – 1 pùntko).

Lined area for writing the answer.

(E t kstur  kaj ar O jekhto subij kto thaj kaj ar O dujto subij kto sas xramosarde kaj ar e aut rur  kaj kerde o subij kto; e dikcionarosqo artikulo sas adaptisardo andar o *Dic ionar rrom n*, Gheorghe Sar u, Bucure ti, Editura Sigma, 2006, p. 39; o t kto kaj ar O trinto subij kto sas lino andar o lil *E dajaqi rromani chib vi literat ra va  i trinto kl sa*, Bucure ti, Editura Sigma, 2020, p. 19)